

DAVČNE UTAJE V SLOVENIJI

Urška Longar¹
Malči Grivec²

POVZETEK

Davki so finančna obremenitev davkoplačevalcev, torej fizične ali pravne osebe. Z odvajanjem davkov se na eni strani zmanjšuje razpoložljiv dohodek zavezanca, na drugi strani pa le-ti predstavljajo prihodek davčne blagajne. Ta sredstva so temelj delovanja države, saj so namenjena financiranju javnih storitev. Četudi imamo tako od tega korist državljani, pa se pogosto zgodi, da se posamezniki plačilu davkov izogibajo oz. da prihaja do davčnih utaj. Do davčne utaje pride, ko fizična ali pravna oseba prikrije podatke o poslovanju z namenom, da bi plačala manjšo dajatev oziroma ko te dajatve sploh ne želi plačati. Pri tem ima pomembno vlogo davčni urad, saj lahko le v dobro razvitem davčnem sistemu država zagotovi, da bo prejela planirane prihodke iz naslova davkov. Kljub nadzoru nad plačanimi davki pa prihaja do razlike med načrtovanim in dejansko prejetim denarjem – to razliko imenujemo davčna vrzel. Ta pa nastane zaradi izogibanja plačevanju davkov, davčnih utaj, nezmožnosti plačila zapadlih obveznosti ter postopkov zaradi insolventnosti.

V empiričnem delu prispevka predstavimo podatke o davčnih utajah v Sloveniji. Prikažemo gibanje davčne vrzeli in neizterjanega DDV v letih od 2012 do 2018. Na podlagi tega ugotovimo, ali se davčna vrzel skozi preučevana leta zmanjšuje ali povečuje ter kakšni so razlogi za ugotovljene trende.

KLJUČNE BESEDE: davki, davčne utaje, davčna vrzel, finančna uprava, sankcioniranje.

TAX EVASION IN SLOVENIA

ABSTRACT

Taxes are a financial burden on taxpayers, i.e., natural or legal persons. By withholding taxes, on the one hand, the disposable income of the taxpayer decreases, but on the other hand, only these represent the income of the tax treasury. These funds are the basis of the state's operation, as they are intended to finance public services. Although citizens benefit from this, it often happens that individuals avoid paying taxes or that there is tax evasion. Tax evasion occurs when a natural or legal person conceals business information in order to pay a lower tax, or when they do not want to pay this tax at all. The tax office plays an important role in this, because only in a well-developed tax system can the state ensure that it will receive the planned tax revenues. Despite the control over the taxes paid, there is a difference between the planned and actually received money, this difference is called the tax gap. This arises as a result of tax avoidance, tax evasion, inability to pay due obligations and insolvency proceedings.

¹ Univerza v Novem mestu Fakulteta za ekonomijo in informatiko, Novo mesto, Slovenija, ursika.longar@gmail.com

² Univerza v Novem mestu Fakulteta za ekonomijo in informatiko, Novo mesto, Slovenija, malci.grivec@uni-nm.si

In the empirical part of the paper, we present data on tax evasion in Slovenia. We show the trend of the tax gap and uncollected VAT in the years from 2012 to 2018. Based on this, we determine whether the tax gap is decreasing or increasing over the years under study, and what are the reasons for the identified trends.

KEY WORDS: *taxes, tax evasion, tax gap, financial administration, sanctioning.*

UVOD

Da država deluje, morajo biti na eni strani zagotovljeni prihodki, na drugi strani pa morajo biti ti prihodki ustrezno trošeni. Pogosto se zdi, da bi državljani radi imeli vedno več javnih storitev, na drugi strani pa za to niso pripravljeni prispevati več. Tako ni redko, da si tako posamezniki kot podjetja prizadevajo, da bi plačali čim manj davkov. Gre za tako imenovano optimizacijo, kar je sprejemljivo, vse dokler je znotraj zakonodajnega okvira. A zgodi se, da ga davčni zavezanci prekoračijo. Takrat govorimo o davčni utaji. Do nje namreč pride, ko fizična ali pravna oseba prikrije podatke o poslovanju z namenom, da bi plačala manjšo dajatev oziroma ko te dajatve sploh ne želi plačati.

Pri plačevanju davkov ima poleg zakonodajnega okvira pomembno vlogo davčni urad, saj lahko le v dobro razvitem davčnem sistemu država zagotovi, da bo prejela planirane prihodke. Razliko med načrtovanim in dejansko prejetim denarjem imenujemo davčna vrzel, ki pa nastane zaradi izogibanja plačevanju davkov, davčnih utaj, nezmožnosti plačila zapadlih obveznosti ter postopkov zaradi insolventnosti. Sankcije za utajo davkov so odvisne od vrste kaznivega dejanja oziroma prekrška ter od višine prekritega prejemka, od katerega mora davkoplačevalec plačati davek oziroma dajatev državi.

V prispevku najprej predstavimo pojme, ki so povezani z obdavčevanjem v Sloveniji, predstavimo veljavne davčne stopnje, poudarek pa damo osrednji tematiki prispevka, to so davčne utaje.

OBDAVČEVANJE

Za učinkovito, pravočasno in kakovostno delovanje ter razvoj države in samoupravnih lokalnih skupnosti oziroma uresničevanje njihovih funkcij oziroma nalog je treba v proračunu (državnem in samoupravnih lokalnih skupnosti) prek ustreznega davčnega sistema kot skupka vseh možnih davčnih oblik (davkov, taks, dotacij, subvencij in nadomestil) zagotoviti potrebna materialna sredstva za njihovo financiranje. Za zadovoljevanje fiskalnih interesov in nemoteno delovanje javnega sektorja je tako treba zagotoviti zakonito in pravočasno izpolnjevanje oziroma plačevanje davčnih obveznosti (davkov, prispevkov in drugih obveznih dajatev) (Baucon, 2018).

Odločitve o obsegu državnega proračuna so hkratne odločitve o prihodkovni in odhodkovni strani javnih financ. Dostikrat načrtovani prihodki ne dohajajo načrtovanih odhodkov, posledica tega pa je javnofinančni primanjkljaj. Osnovni prihodki javnega sektorja so davčni in nedavčni prihodki. Davčne prihodke delimo na davke in prispevke; oboji so oblika prisilnih dajatev. Za razliko od davkov, ki predstavljajo enostranski prisilni odvzem realnega dohodka oz. kupne moči, pa smo s plačevanjem prispevkov deležni tudi določene obsega pravic, res pa je, da ta obseg pravic ni natančno definiran in se sproti spremeni. Nedavčni prihodki so v obliki različnih taks, pristojbin, sredstev od prodaje državnega

premoženja, dobička javnih podjetij itd. Ti prihodki praviloma predstavljajo zelo skromen delež vseh javnofinančnih prihodkov. Skromen delež nedavčnih prihodkov je razumljiv, saj bi zaračunavanje za proizvode in storitve javnega sektorja povzročilo neto izgubo družbene blaginje (Stanovnik, 2008, str. 16).

Davki so dejansko oblika prisilnega odvzema realnega dohodka prebivalstva, zato mora biti davčni sistem zasnovan na nekaterih temeljnih načelih, ki zagotavljajo urejeno, zanesljivo, pravično in učinkovito pobiranje davkov ter čim manjše vpletanje države v ekonomski sistem. Pod zanesljivostjo razumemo predvsem dejstvo, da posameznik vnaprej ve, kakšna bo njegova davčna obveznost. Zaželeni lastnosti davčnega sistema so (Stanovnik, 2008, str. 18):

- davčni sistem mora biti pravičen – vsak davčni zavezanec mora prispevati pravičen delež k financiranju države,
- davčni sistem mora biti tak, da čim manj posega v ekonomske odločitve oz. da povzroča čim manjšo izgubo učinkovitosti,
- davčni sistem mora biti tak, da so stroški pobiranja davkov, stroški upravljanja in izpolnjevanja davčne obveznosti nizki v primerjavi s celotno vrednostjo pobranih davkov.

Vrste davkov

Davke določi in zahteva sama država, zato se med državami tudi razlikujejo. V vseh pa velja, da so davek primorani plačati posamezniki in podjetja. Imamo različne vrste davkov, ki pa se uporabljajo za plačevanje vseh potrebnih javnih dobrin, ki jih potrebujejo vsi prebivalci. Davki se razlikujejo glede na dejavnost in organizacijsko obliko podjetja (<https://spot.gov.si/sl/teme/splosno-o-davkih/>):

- DDV ali davek na dodano vrednost (v Sloveniji poznamo tri stopnje DDV-ja, in sicer 22-, 9,5- ali 5-odstotno; pod 22-odstotno standardno stopnjo uvrščamo oblačila in nenujne stvari za preživetje, pod nižjo stopnjo davka, 9,5-odstotno, spada hrana in s posebno nižjo stopnjo, to je 5-odstotno pa so obdavčeni časopisi, knjige, serijske publikacije itd.);
- davek od dohodkov pravnih oseb (pri davku od dohodkov pravnih oseb velja splošna stopnja obdavčitve, ki je 19-odstotna, to je davek od dohodkov iz vseh dejavnosti, ki jo izvajajo pravne osebe, to je lahko d. o. o., d. d. in druge);
- davek od dohodka iz dejavnosti (za davek od dohodka iz dejavnosti so obvezani le samostojni podjetniki, registrirani kot s. p., in druge fizične osebe, ki opravljajo različne dejavnosti: to so lahko notarji, odvetniki, novinarji ipd. Stopnja davka pa je odvisna od tega, ali uveljavljamo davčno osnovo iz naslova dejanskih prihodkov in dejanskih odhodkov, ki se giblje med 16 in 50 %, ali pa jo ugotavljamo na po podlagi dejanskih prihodkov in normiranih odhodkov in znaša 20 %);
- prispevki za socialno varnost (pod prispevke za socialno varnost spadata prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter zdravstveno zavarovanje, za primer brezposelnosti ter prispevek za starševsko varstvo);
- trošarine (trošarina je oblika davka, ki zajema tobačne izdelke, alkohol ter alkoholne pijače in energente ter električno energijo).

Poznamo pa tudi davek od dohodka fizičnih oseb – dohodnino, ki je eden od velike trojice davkov, kamor spadajo še davek na potrošnjo ter prispevki za socialno varnost. Zgodovinsko gledano je to eden mlajših davkov, vendar se zdi, da se njegovo obdobje končuje. Delež tega davka v davčnih prihodkih se namreč počasi, a vztrajno znižuje (Stanovnik, 2008, str. 16).

Veljavne davčne stopnje pri posameznih vrstah davkov v Sloveniji so z opisom prikazane v tabeli 1.

1. DDV (Davek na dodano vrednost)	22 % - standardna stopnja; 9,5 % - nižja stopnja; 5 % - posebna nižja stopnja
2. Davek od dohodkov pravnih oseb	19 %
3. Dohodnina (Davek od dohodka iz dejavnosti)	Napredne davčne stopnje glede na znesek dohodka: 16 %, 27 %, 34 %, 39 % in 50 % oziroma 20 %, če se davčna osnova ugotavlja z upoštevanjem dejanskih prihodkov in normiranih odhodkov.
4. Prispevek za socialno varnost	16,1 % v breme delodajalca (glede na vrsto pogodbe o zaposlitvi in starost zaposlenih lahko delodajalec uveljavlja posamezne oprostitve); 22,1 % v breme zaposlenega
5. Davčne olajšave	za vlaganja v raziskave in razvoj, za investiranje, za zaposlovanje, za zaposlovanje invalidov, za izvajanje praktičnega dela v strokovnem izobraževanju, za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, za donacije
6. Davek na promet nepremičnin	2 %
7. Davek na kapitalske deleže	25 % (od 6. 7. 2022)

Tabela 1: Pregled standardnih davčnih stopenj v Sloveniji
(Vir: <https://spot.gov.si/sl teme/splosno-o-davkih/>)

DAVČNE UTAJE

Različni avtorji imajo različne definicije pojma davčne utaje. V splošnem lahko rečemo, da je davčna utaja nezakonito dejanje, pri katerem oseba želi namenoma zavesti davčni register in s tem napačno predstavlja svoje dohodke in dejansko stanje, da bi s tem zmanjšala davčno obveznost in s tem posledično plačala manj davka. Pod to zavajanje spada najbolj pogosto goljufivo davčno poročanje. Ljudje, ki namenoma tajijo davke in jih pri kaznivem dejanju dobijo, so kaznovani z denarnimi kaznimi ali pa celo hujšimi zapornimi kaznimi, saj je to zvezni prekršek. Bistvo utaje je to, da poskuša davkoplačevalec na vsak način plačati manj davka, kot bi ga v skladu z zakonom moral, oziroma ga sploh ne plača, kar je v nasprotju z zakonom. O davčni utaji torej govorimo takrat, ko gre za nezakonito izognitev plačila davku, ob tem pa razlikujemo med več vrstami davčnih utaj (Andrašić, 2011, str. 2). Pojasnujemo pa jih tudi z različnimi vzroki.

Vzroki za davčno utajevanje

Vzroki za davčno utajo so podobni vzrokom, zaradi katerih so davki med davčnimi zavezanci nepriljubljeni. Kot osnovne tri vzroke za utajevanje lahko navedemo previsoke davčne stopnje, slab davčni nadzor ter nizko davčno moralo (Lapornik, 2012, str. 18).

Če so davčne stopnje previsoke, potem davkoplačevalci iščejo načine, kako bi zmanjšali svojo obveznost plačevanja davka, saj neradi svoj zaslužek dajejo državi. Razlogi za visoke davčne stopnje se lahko skrivajo v nerazvitosti davčnega sistema in previsoki javni porabi, kar se najpogosteje dogaja v nerazvitih državah. V državah, kjer so davčne službe slabše organizirane in manj aktivne, prihaja do primanjkljaja davčnih organov oz. so le-te premalo prisotne. Razviti davčni sistemi se s tem problemom praviloma ne srečajo, saj s povečanim nadzorom brez težav izvajajo zadosten nadzor nad pobranimi davki. Vpliv stopnje davčne morale se kaže v tem, ali davkoplačevalci v pravilnem obsegu poravnajo svoje obveznosti do države. V splošnem velja, da je stopnja davčne morale višja v bolj razvitih davčnih sistemih. Obstajajo pa tudi primeri, kjer je kljub visoki razvitosti davčnega sistema davčna morala države zelo nizka (Pipan, 2015, str. 18). Vlogo davčnega sistema pri odkrivanju davčnih utaj predstavimo v naslednjem poglavju.

Vrste davčnih utaj

Davčne utaje lahko razdelimo glede na različne karakteristike, in sicer glede na (Dugulin, 2018, str. 13):

- vzrok za utajo (malomarnost, pravno nedoločno opredeljene obveznosti, naklepno);
- storilca (fizična oseba, pravna oseba);
- vrsto davka (davek na dodano vrednost, davek od dohodka pravnih oseb, dohodnina, prispevki za socialno varnost, takse, carine);
- kazensko odgovornost (prekršek, kaznivo dejanje);
- potek (priprava, poizkus, izvrševanje, dokončanje);
- razkritje (sum odkrit s strani davčnega organa, davčna utaja prepoznana s strani sodišča, neodkrita davčna utaja).

Poznamo tudi dve vrsti davčnih utaj, ki jih navaja služba za notranje prejemke, in sicer utajo ocenjevanja in utajo plačila (<https://sl.know-base.net/7578204-tax-evasion>):

- Pri *utaji ocenjevanja* posameznik ali podjetje opravi neko dejanje, katerega namen je premagovanje davčne ocene. Sem spadajo poročila, ki jih posamezniki namenoma pripravijo glede na premajhna poročanja o zadevah, da bi se s tem izognili plačilu davka. Tukaj pravimo, da gre za poskus izogibanja odmeri.
- *Utaja plačila* se zgodi, ko davčni zavezanec želi in poskuša svoja sredstva prikriti do zapadlosti davka, da bi se s tem izognil plačilu davka. Sem uvrščamo prikrivanje premoženja in denarja, s katerim bi lahko poravnali davek. Pogosto je uporabljena taktika prenosa denarja na tuje bančne račune družinskih članov ali pa v tujino.

VLOGA FINANČNE UPRAVE PRI ODKRIVANJU IN PREPREČEVANJU DAVČNIH UTAJ

Najpomembnejšo vlogo pri odkrivanju in preprečevanju davčnih utaj ima v Sloveniji Finančni urad Republike Slovenije, bistvenega pomena pa je tudi medsebojno sodelovanje samih pristojnih državnih organov na tem področju. Glavna naloga davčne uprave je pobiranje davkov in drugih obveznih dajatev. Davčni zavezanci so v letu 2021 Finančni upravi Republike Slovenije plačali 18 % več dajatev kot v prejšnjem letu. Finančni urad Re-

publike Slovenije naj bi v letu 2021 pobral 19,212 milijarde evrov prihodkov od državljanov (<https://www.gov.si/novice/2022-01-17-davcni-zavezanci-so-v-letu-2021-financni-upravljalci-18-vec-dajatev-kot-v-letu-2020/>).

Finančna uprava nadzoruje davčno kontrolo, davčni inšpekcijski nadzor in davčno preiskavo (Kramer, 2012, str. 34):

1. Davčna kontrola predstavlja rutinski nadzor davčnih zavezancev, ko zaposleni iz finančne uprave preverjajo pravilnosti in pravočasnost vlaganja davčnih napovedi ter finančnih obračunov, obračunavanja in plačevanja davkov po predpisanih zakonih. Najprej ga uprava obvesti o napakah in opozori, da v 8 dneh odpravi vse nepravilnosti in predloži pojasnila in dokazila za nepravilno navajanje podatkov.
2. Davčni inšpekcijski nadzor je naslednja faza za davčno kontrolo in je del davčne-ga nadzora. Davčni inšpekcijski nadzor se izvaja tako v korist kot breme davčnega zavezanca, obsega pa nadzor nad upoštevanjem zakonov davkoplačevalcev. Tukaj je pomembno preventivno delovanje, da lahko prej preprečijo davčne utaje na najbolj kritičnih področjih. Glavni cilj inšpekcijskega nadzora je zagotoviti kontrolni sistem plačevanja davkov. Davčni oz. finančni inšpektor opravi nadzor po osmih dneh od vročitve sklepa o davčnem inšpekcijskem nadzoru. Če davek ni poravnan, izvedejo prisilno izterjavo.
3. Davčna preiskava je del finančnega nadzora in predstavlja dejanja po Zakonu o davčni službi. Finančna uprava začne z davčno preiskavo po nekem utemeljenem sumu in razlogu, da je bila storjena kršitev na podlagi davčnih predpisov. Pomembno je, da davčne utaje odkrijemo čim bolj zgodaj, dokler ne povzročijo še večje škode gospodarstvu.

Davčnih utaj pa se dostikrat kljub dobremu davčnemu sistemu ne da preprečiti, zato finančni urad izvaja nadzore v primeru suma na davčno utajo. Ob pregledih pa lahko davkoplačevalce, ki so prekršek storili, tudi kaznujejo z globo. Zavedati se namreč moramo, da popolno ali delno izogibanje davčnim obveznostim ter nepravočasno izpolnjevanje teh obveznosti in drugih povezanih obveznosti (dajatev) ne pomeni le kršitve pravnih norm, ampak povzroča tudi nedopustne posledice in protipravna stanja. Zaradi tega vse sodobne zakonodaje predvidevajo sistem davčnih kaznivih dejanj in kazenskih sankcij (Baucon, 2018).

SANKCIONIRANJE DAVČNIH UTAJ

Izogibanje plačevanju davkov in drugih obveznih dajatev je v vseh državah sankcionirano kot kaznivo dejanje, saj lahko izzove resne posledice na gospodarskopoličnem in socialnopolitičnem področju. V večini evropskih držav so davčna kazniva dejanja urejena v kazenski zakonodaji (na primer v Avstriji, na Hrvaškem, Madžarskem, v Bolgariji, Ruski federaciji, Sloveniji), v nekaterih v davčni zakonodaji (na primer v Nemčiji, Franciji), v nekaterih državah pa v kazenski in davčni zakonodaji (na primer v Srbiji). Za davčna kazniva dejanja so bile vedno predpisane stroge sankcije, za katere se šteje, da niso pravične, morale pa bi biti določene v kontekstu preostalih kaznivih dejanj in kaznovalne politike. Namesto da bi poskrbele za organizirano odpravljanje razlogov davčne kriminalitete, države (tudi

Republika Slovenija) pogosto zaostrejuje kazenske sankcije zoper tiste, ki davčnih obveznosti ne izpolnjujejo pravočasno in v celoti oziroma pravilno (Baucon, 2018).

Učinkovito sankcioniranje davčnih utaj ima velik vpliv na uspešnost preprečevanja davčnih utaj, saj se tako povrne zaupanje ljudi v pravno državo. Davčne utaje pa je mogoče kaznovati kot prekršek ali kot kaznivo dejanje. Baucon (2018) ob tem dodaja, da se v praksi pogosto pojavlja vprašanje, ali gre v neki situaciji neizpolnitve oz. izogibanja izpolnjevanja davčnih obveznosti za dejstvo, ki pomeni prekršek ali kaznivo dejanje. Do tega prihaja, ker so v izvršitvenem ravnanju davčnih kaznivih dejanj (zlasti davčne zatajitve) vsebovani tudi znaki davčnih prekrškov. Tako se na primer napake v knjiženju, ki imajo za posledico manjšo davčno osnovo in s tem tudi manjše plačilo davka, ne morejo šteti za davčno zatajitev, čeprav obstajajo drugi formalni pogoji, ki karakterizirajo to kaznivo dejanje, če ne obstaja namen, da se s takšnim ravnanjem plača manjši davek. Skratka, nižja davčna osnova ter posledično manjši davek na dobiček ni avtomatsko tretiran kot kaznivo dejanje davčne zatajitve. Obstajati mora namen. Obstoj namena pa se ugotavlja v vsakem primeru posebej in se ne more avtomatično predpostaviti.

Če torej ni storilčevega namena, da se z izvršitvijo ustreznega ravnanja deloma ali v celoti izogne plačilu davka ali druge obvezne dajatve, ne gre za kaznivo dejanje, ampak za prekršek (Baucon, 2018). Prekršek je dejanje, ki pomeni kršitev zakona, uredbe vlade ali odloka. Storilcu prekrška se odmeri sankcijo v mejah, določenih s predpisom za storjeni prekršek, odvisno glede na težo prekrška in storilčevo malomarnost oz. naklep. Predvidene kazni so globe, ki se lahko predpišejo v razponu ali v določenem znesku. Globa se lahko predpiše v razponu, in sicer sledeče (Čokelc, 2019, str. 4):

- za posameznika od 40 EUR do 5.000 EUR,
- za samostojnega podjetnika oz. posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost, od 200 EUR do 150.000 EUR,
- za pravno osebo od 200 EUR do 250.000 EUR, za srednje veliko ali veliko gospodarsko družbo pa od 400 EUR do 500.000 EUR,
- za odgovorno osebo pravne osebe ali odgovorno osebo samostojnega podjetnika pa od 40 EUR do 10.000 EUR.

Dokazovanje kaznivega dejanja zahteva ugotavljanje obstoja navedenega namena. To se dokazuje, ko se pri davčnem nadzoru ugotovi večja davčna obveznost za določeno obdobje od tiste, ki jo je davčni zavezanec navedel v davčni napovedi (Baucon, 2018).

Ne glede na obstoj razlik med prekrškom in kaznivim dejanjem pa velja, da je postopek dokazovanja davčnih prekrškov in davčnih kaznivih dejanj načeloma enak, razlika je v teži dokaznih sredstev, saj se za davčna kazniva dejanja zahteva dokaz večje »teže«, zlasti zaradi različnih sankcij, ki so predpisane za ti dve vrsti ravnanj. Tako te razlike ne povzroči vrsta ravnanj, ampak način njihove izvršitve. Dokazno breme je na strani pristojnega davčnega organa (oziroma državnega tožilca v kazenskem postopku), kar pomeni, da je na njem celotno breme dokazovanja načina razmišljanja osumljencev (oziroma obdolžencev v kazenskem postopku) in načrtovanja ravnanja (Baucon, 2018). Enako pa velja tudi za Slovenijo.

METODOLOGIJA

Namen in cilji raziskave ter raziskovalna vprašanja

Namen prispevka je predstavitev pojmov, povezanih z obdavčevanjem v Sloveniji, pri čemer damo poseben poudarek davčnim utajam v zadnjih 10 letih na področju davka na dodano vrednost (DDV). Slednji davek je poleg prispevkov za socialno varnost in dohodnine eden pomembnejših prihodkov države. Države zaradi davčnih goljufij in neustreznih sistemov pobiranja davkov izgubijo milijarde evrov prihodkov. Pri tem Slovenija ni nika-kršna izjema.

Cilj prispevka je torej prikazati podatke o obsegu davčnih utaj v Sloveniji v zadnjih desetih letih. Vrzal pri davku na dodano vrednost, ki je razlika med pričakovanimi prihodki od DDV in dejansko zbranim DDV, nastane zaradi izogibanja plačevanju davkov, davčnih utaj, nezmožnosti plačila zapadlih obveznosti ter postopkov zaradi insolventnosti, posredno pa kaže tudi na učinkovitost dela davčne administracije.

Glede na to smo si postavili naslednje raziskovalno vprašanje:

- RV1: Kakšno je gibanje davčne vrzeli v letih od 2012 do 2018 ter kakšni so možni vzroki za gibanja?

Raziskovalna metodologija

Pri raziskovanju in razumevanju tematike nam bodo v pomoč literatura in spletni viri. Z metodo deskripcije, analize in sinteze bomo opisali pojme, vezane na obdavčevanje, in pri tem kombinirali pojmovanja različnih avtorjev. Za izdelavo empiričnega dela bomo uporabili podatke o davčni vrzeli od leta 2012 do 2018, ki jih bomo pridobili na strani Statističnega urada Republike Slovenije. Za raziskavo bomo uporabili metodo zbiranja in analiziranja podatkov. Pridobljene podatke bomo uredili in analizirali s pomočjo MS Excela ter vrednosti davčne vrzeli za izbrana leta prikazali v evrih ter odstotkih od DDV. Na podlagi obsega davčne vrzeli pa bomo izračunali tudi verižni indeks ter indeks s stalno osnovo, za kar bomo uporabili statistično metodo.

REZULTATI IN DISKUSIJA

Statistični urad Republike Slovenije na področju davčne vrzeli razpolaga s podatki od leta 2012 naprej. Iz podatkov v tabeli 2 tako vidimo, da se davčna vrzel skozi preiskovana leta zmanjšuje. V letu 2012 je davčna vrzel znašala približno 300 milijonov evrov, kar je predstavljalo 11,7 % od celotnega obračunanega DDV. V letu 2018 vidimo, da se je ta znesek več kot prepolovil, še bolj pa se je zmanjšal odstotek davčne utaje glede na celoto obračunanih znesek DDV. Tako leta 2018 znaša le okoli 153 milijonov evrov oz. 4,1 % celotnega obračunanega DDV. A kot vidimo, ne moremo biti optimistični, saj se je leta 2019 davčna vrzel ponovno povečala.

Utaje DDV in neizterljivi DDV (davčna vrzel)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Mio EUR	337,5	236,3	353,4	266,8	187,7	169,6	150,1	215,8

Utaje DDV in neizterljivi DDV (davčna vrzel)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verižni indeks	/	70	150	75	70	90	89	144
Indeks s stalno osnovo (L2012 = 100)	/	70	105	79	56	50	44	64
% od DDV	11,7 %	7,8 %	11,2 %	8,3 %	5,7 %	4,9 %	4,0 %	5,4 %

Tabela 2: Podatki o davčni vrzeli (v mio EUR)

(Vir: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0301990S.px/table/tableViewLayout2/>)

Na podlagi pridobljenih podatkov lahko odgovorimo na naše raziskovalno vprašanje. In sicer ugotavljamo, da je gibanje davčne vrzeli padajoče, saj se je tako delež kot tudi znesek davčne vrzeli od leta 2012 do leta 2018 več kot prepolovil, saj je v letu 2018 davčna vrzel predstavljala le 44 % davčne vrzeli leta 2012. Se pa je obrnilo v letu 2019, saj se je davčna vrzel v zadnjem letu, ko imamo razpoložljive podatke, povečala za 44 % glede na predhodno leto. Je pa tudi v tem primeru še vedno manjša kot leta 2012. Vzroke za zmanjšanje davčne vrzeli lahko iščemo v povečanem nadzoru finančne uprave nad poskusi davčnih utaj ter učinkovitem sankcioniranju odkritih prevar.

ZAKLJUČEK

Davčni zavezanci so v letu 2021 Finančni upravi Republike Slovenije plačali 18 % več dajatev kot v prejšnjem letu. Finančna uprava Republike Slovenije (FURS) naj bi v letu 2021 pobrala 19,212 milijarde evrov prihodkov od državljanov, pri tem pa je kljub davčnemu nadzoru gotovo prišlo do prekrškov oz. utaje davkov. Kolikšni bodo ti in kakšen bo trend gibanja, pa je glede na dosedanje podatke težko napovedati. Dejstvo pa je, da samo sankcioniranje davčnih zavezancev ne more prispevati k boljši davčni morali. Na tem področju bo namreč treba narediti še veliko, saj se zdi, da javnost davke razume kot obvezno dajatev, od katere nima nič. Temu pa seveda ni tako. Zato menimo, da bo treba v prihodnje narediti več akcij ozaveščanja o pomenu davkov. Tu pa ima pomembno vlogo tudi izobraževalni sistem. Pri tem predlagamo, da se v prihodnje naredi raziskava o davčni morali v Sloveniji.

LITERATURA IN VIRI

1. Andrašić, I. (2011). *Utaje davkov v Sloveniji s poudarkom na Davku na dodano vrednost*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
2. Baucon, P. (2018). *Davčna utaja in njena finančna preiskava*. Spletna stran: <https://www.findinfo.si/medijsko-sredisce/v-srediscu/212510> [Citirano 30. 8. 2022 ob 15.10 uri].
3. Čokelc, S. (2019). *Kaznovanje davčnih prekrškov*. Punishment of tax offences. SIR*IUS, 2019 (4), str. 1–22. Pridobljeno na: <https://www.si-revizija.si/revija-sirius/revija-sirius>.
4. Dugulin, U. (2018). *Analiza davčnih utaj pri davku od dohodka pravnih oseb*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
5. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0301990S.px/table/tableViewLayout2/> [Citirano 25. 8. 2022 ob 22.47 uri].
6. <https://sl.know-base.net/7578204-tax-evasion> [Citirano 28. 8. 2022 ob 14.28 uri].
7. <https://spot.gov.si/sl teme/splosno-o-davkih/> [Citirano 26. 8. 2022 ob 17.30 uri].
8. <https://www.gov.si/novice/2022-01-17-davcni-zavezanci-so-v-letu-2021-financni-upravi-placali-18-vec-dajatev-kot-v-letu-2020/> [Citirano 24. 8. 2022 ob 21.51 uri].

9. Kramer, N. (2012). *Davčne utaje in njihovo preprečevanje*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
10. Lapornik, S. (2012). *Prepoznavanje sistemskih davčnih utaj davka na dodano vrednost*. Koper: Fakulteta za management.
11. Pipan, E. (2015). *Pomen davčnih utaj*. Celje: Fakulteta za management.